

**คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร :
โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย – กัมพูชา**
**Judgment of International Court of Justice on Preah Vihear Temple Case :
A Chance to Peacefully Benefit each other between Thailand and Cambodia**

บทความวิชาการ

ณัฐ ศรีอินทร์

Nutt Sri-in

กองพลทหารราบที่ 6 ร้อยเอ็ด ประเทศไทย 45000

6th Infantry Division Deputy, Roi Et, Thailand 45000

E-mail: colnattsriin@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา พื้นที่ปราสาทพระวิหาร เข้าสู่การพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือศาลโลก ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2505 เพื่อตัดสินว่าพื้นที่ปราสาทพระวิหารเป็นของใคร ซึ่งศาลได้พิพากษาว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2556 เพื่อตีความคำพิพากษาเดิม ว่าพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) มีขอบเขตอย่างไร ซึ่งศาลได้อธิบายว่า พื้นที่ชะง่อนผาพระวิหาร (the Promontory of Preah Vihear) ดังกล่าว เป็นพื้นที่ขนาดเล็กมาก กำหนดขึ้นตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นยอดเขา พระวิหาร ไม่ได้กำหนดโดยเส้นเขตแดน ไม่รวมพื้นที่ภูมูเขือ และแนะนำให้ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องหารือกัน ในรายละเอียดต่อไป โดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่ ทั้งนี้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนพื้นที่ปราสาทพระวิหารจะสิ้นสุดลงอย่างถาวรได้ ก็ด้วยการหาทางออกร่วมกัน ทำให้พื้นที่ดังกล่าว เกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชายแดนของทั้งสองประเทศ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหารของประเทศไทยและกัมพูชา เพื่อยุติความขัดแย้งอย่างถาวร เป็นการเปลี่ยนวิกฤติสู่โอกาสในการ สร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาโดยการรวบรวมข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อมของปัญหา แล้วใช้หลักการ วิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินการ

ผลของการศึกษาพบว่า รูปแบบ (Model) ที่เหมาะสม ควรกำหนดพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ตามการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ให้เป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ถอนกำลังทหารของทั้งสองฝ่ายออกจากพื้นที่ เหลือเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการดูแลประชาชน ที่เข้ามาท่องเที่ยว สำหรับพื้นที่อื่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตร ควรกำหนดเป็นพื้นที่กันชนเช่นเดียวกัน แต่ จะไม่มีการวางกำลังใด ๆ พร้อมทั้งควรเปิดจุดผ่านแดนเข้าสู่พื้นที่ปราสาทพระวิหารจากฝั่งประเทศไทย 2 จุด คือ จุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยสามารถเดินเท้าผ่านประตูเหล็กขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้ โดยใช้ บัตรผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรช่องตาเฒ่า ด้านทิศตะวันออกปราสาทพระวิหาร ให้สามารถเดินทางข้ามแดน

ไปยังประเทศที่สาม และขนส่งสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากรได้ ส่วนการเดินทางจากฝั่งประเทศกัมพูชาสามารถใช้เส้นทางจากช่องคานม้าขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้เป็นปกติ ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายควรมองที่ประโยชน์ที่จะได้

เป็นเป้าหมายหลัก การดำเนินการให้เกิดผล ควรจัดการหาหรือโดยผู้นำของทั้งสองประเทศ จะด้วยกลไกทวิภาคที่มีอยู่หรือกลไกที่จัดตั้งขึ้นใหม่เฉพาะกรณีก็ได้ และหน่วยงานทุกระดับควรจัดให้มีช่องทางการสื่อสาร การทูตภาคประชาชนเสริมด้วย

คำสำคัญ : ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, เส้นเขตแดน, การสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ

Abstract

The border problem between Thailand and Cambodia of Preah Vihear Temple had been put in judgement by international court of justice twice. In 1962, The judge came to a decision that Preah Vihear Temple was in Cambodia's area of sovereignty. In 2016, the court decided on how to interpret the area around Preah Vihear Temple or its vicinity according to the previous judgment. The court explained that the area was small and determined by geography, not by borderline and excluding Phu Ma Khue hill. The court advised both countries continue discussing in detail through bilateral mechanism. However, to put an end to the dispute, the area needs to be utilized for people's benefit especially in tourism economy. This will improve people's quality of life around the border of both countries.

This article aims to analyze the implementation of the judgment of the International Court of Justice on Preah Vihear Temple case between Thailand and Cambodia, to end the conflict permanently and turns a crisis into an opportunity to create mutual benefits peacefully. which the author has studied by collecting facts and problem environment then use the SWOT Analysis principle to determine the action model.

The results of the study showed that the appropriate model should interpret the Temple of Preah Vihear vicinity according to the inter-

pretation of the judgment of the International Court of Justice dated 11 November 2013 as a buffer zone. Withdraw troops from both sides from the vicinity and leave only the staff necessary for taking care of the people who come to travel. For other areas in the overlapping zone of 4.6 square kilometers It should be processed in the same manner but without any combatant deployment. At the same time, two border checkpoints should be opened to enter the area of the Temple of Preah Vihear from Thai side, namely, a checkpoint for tourism which allowing tourists from Thai side walkable through the iron gate up to the Temple of Preah Vihear by using a temporary border pass. And also, the Chong Ta Thao border checkpoint which is located on east side of the temple, to allow travelling across the border to a third country and able to transport goods through customs clearance protocol. As for the journey from Cambodian side, they can travel via Kan Mha path to the temple as usual. However, both countries should focus on their benefits as the main goal. To implement this process, discussions should be arranged by the leaders of both countries with the existing bilateral mechanism or a newly established mechanism for specific cases and agencies at all levels should have their respective communication channels setting up for people's diplomacy as an augmentation.

Keywords: International Court of Justice, Frontiers, Peaceful Mutual Benefits

บทนำ

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ในบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศกัมพูชานับเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่มีความละม้ายคล้ายคลึงและผูกพันกับไทยมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับของวัฒนธรรมแห่งราชสำนัก ภาษา ตัวอักษร คำศัพท์ วรรณคดี นาฏศิลป์ ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิต แต่เป็นความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) มีการกระทบกระทั่งกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะส่งผลกระทบต่อสันติสุขและความอยู่ดีกินดีของประชาชนทั้งสองประเทศ และอาเซียนในภาพรวมได้ ความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นนี้เกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะเรื่องปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นผลรวมของทั้ง 3 สาเหตุร่วมกัน จึงกลายเป็นปัญหาร้อนแรงและนำไปสู่ความขัดแย้งได้ทุกครั้ง เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนทั้งของฝ่ายไทยและกัมพูชา (Charnvit Kasetsiri, 2003)

ต้นเหตุของปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา เกิดจากลัทธิล่าอาณานิคมฝรั่งเศสที่เข้ามายึดครองอินโดจีนในห้วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นำมาซึ่งการกำหนดเส้นเขตแดนรัฐชาติยุคใหม่ระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส มีการจัดทำแผนที่ซึ่งมีความคลาดเคลื่อนมากเมื่อต้องถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง รวมถึงบางพื้นที่ขีดเส้นเขตแดนในแผนที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดในสนธิสัญญา โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ทำให้เกิดปัญหา

เนื่องจากทั้งสองประเทศมีความเห็นขัดแย้งกัน ต้องยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้วินิจฉัย เมื่อปี พ.ศ. 2505 ผลจากการตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว ได้ตัดสินให้ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา แต่ไม่ได้ตัดสินเรื่องเส้นเขตแดน เพียงแต่ให้ไทยถอนกำลังทหารหรือตำรวจออกจากพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ซึ่งทั้งสองประเทศมีความเข้าใจจำกัดความพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งรอบใหม่ถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้าสู้รบกันในปี พ.ศ. 2554 จนฝ่ายกัมพูชาได้ยื่นให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความในคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 และศาลฯ ได้ตีความคำพิพากษาเมื่อปี พ.ศ. 2556 ได้อธิบายคำจำกัดความของพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) พร้อมทั้งให้ทั้งสองฝ่ายใช้กลไกทวิภาคีเพื่อหารือในรายละเอียดต่อไป แต่นับตั้งแต่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความคำพิพากษา เมื่อปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน ทั้งสองประเทศยังไม่ได้ดำเนินการหารือกันตามคำแนะนำดังกล่าวแต่อย่างใด ยังคงวางกำลังทหารเผชิญหน้ากันเพื่อควบคุมพื้นที่ที่ฝ่ายตนกล่าวอ้างอยู่เช่นเดิม การพัฒนาพื้นที่ชายแดนเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของประชาชนทั้งสองประเทศจึงยังไม่สามารถดำเนินการได้

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหาร ของประเทศไทยและกัมพูชา เพื่อยุติความขัดแย้งอย่างถาวร เป็นการเปลี่ยนวิกฤติสู่โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติต่อไป

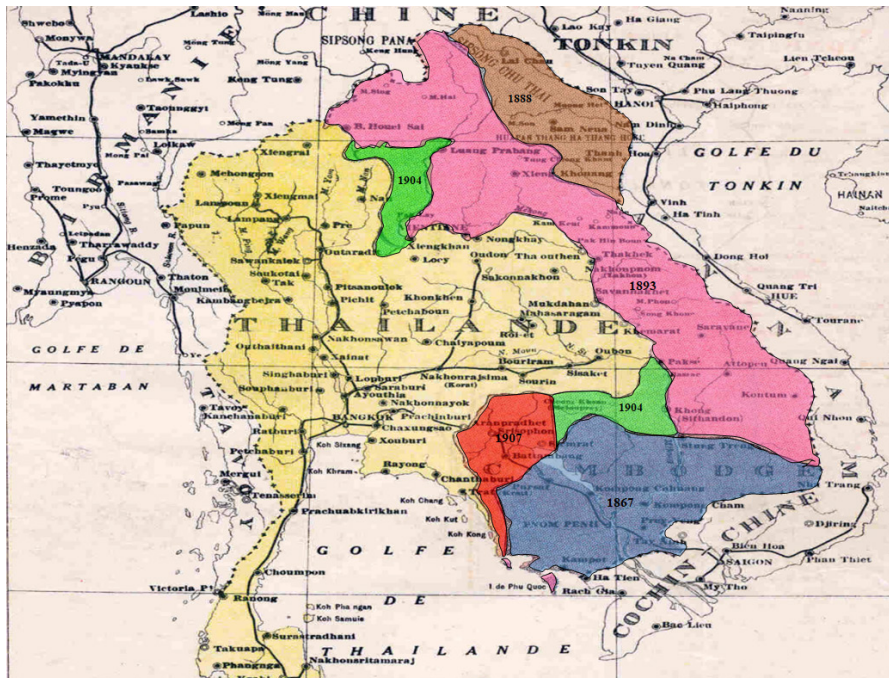
ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-กัมพูชา

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดเหตุการณ์รุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศส จนทำให้ไทยต้องเสียดินแดนไปเป็นอันมาก เวลานั้นเป็นยุคที่อังกฤษและฝรั่งเศสกำลังขยายอาณานิคมออกมาทางเอเชีย อังกฤษได้เข้ายึดครองพม่าและแอฟริกาในมลายู ฝรั่งเศสก็มีอำนาจเหนือเวียดนามและเขมร เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867) ไทยทำสนธิสัญญายอมรับว่าเขมรและเกาะกงเป็นของฝรั่งเศส เมื่อวันที่

13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 (ค.ศ. 1904) ได้ทำสนธิสัญญายกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง และทางใต้ตรงข้ามเมืองปากเซให้ฝรั่งเศสแลกกับเมืองจันทบุรี และเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) ได้ทำสนธิสัญญายกพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้ฝรั่งเศสแลกกับเมืองตราด (ศักดิ์ภักดิ์ เชาวน์ลักษณ์สกุล และ สุภัทรา อำนวยสวัสดิ์, 2560)

ภาพที่ 1

ผลของสนธิสัญญาที่ทำให้ไทยเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?-cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

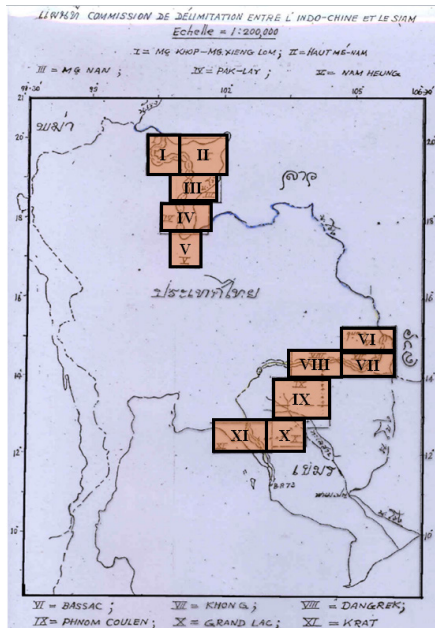
ผลจากการทำสนธิสัญญายกดินแดนให้กับฝรั่งเศส ได้กำหนดให้มีการกำหนดเส้นเขตแดนรัฐชาติยุคใหม่ระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศสขึ้น โดยดินแดนด้านกัมพูชาเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญา 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 เพื่อกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างกันที่มีความยาว 798 กิโลเมตร โดยกำหนดให้แบ่งด้วยสันปันน้ำ 524 กิโลเมตร แบ่งด้วยร่องน้ำลึกและลำน้ำ 216 กิโลเมตร และแบ่งด้วยแนวเส้นตรงระหว่างหลักเขตแดน (Straight Line) 58 กิโลเมตร มีการจัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดน

สยาม-อินโดจีนขึ้น 2 ชุด ตามสนธิสัญญาดังกล่าว เพื่อดำเนินสำรวจและจัดทำแผนที่ รวมทั้งการปักหลักเขตแดนลงในภูมิประเทศจริง (นพพล โชติศิริ, 2556)

ผลการปฏิบัติ จากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ทั้งสองฝ่ายได้ปักปันเขตแดนร่วมกัน รวมทั้งจัดทำแผนที่ประกอบ จำนวน 11 ราว และจากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2500 ทั้งสองฝ่ายได้ปักปันเขตแดนร่วมกันจัดทำแผนที่ประกอบ จำนวน 5 ราว รวมทั้งปักหลักเขตแดนทั้งสิ้น 73 หลัก (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

ภาพที่ 2

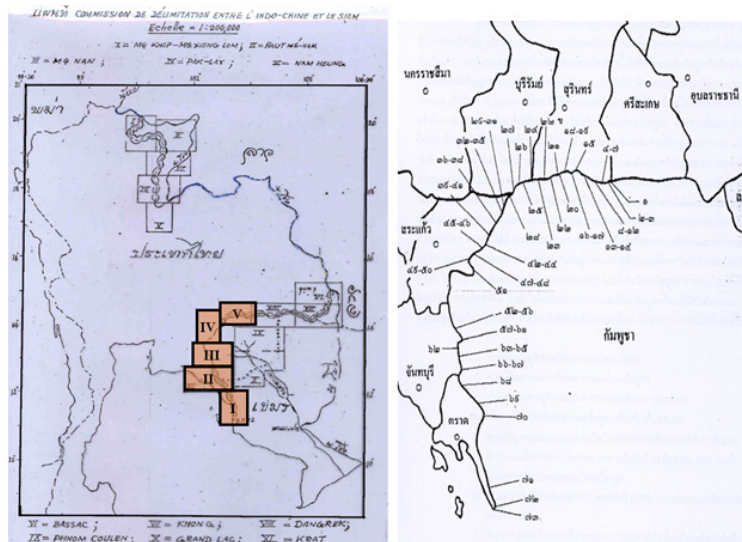
ผลของสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2447 ได้แผนที่ 11 ระวัง

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

ภาพที่ 3

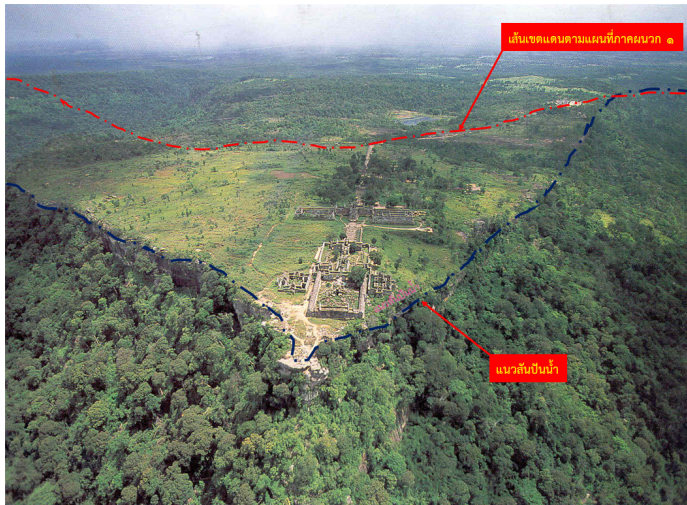
ผลของสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2450 ได้แผนที่ 5 ระวัง และปักหลักเขตแดน 73 หลัก

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

ภาพที่ 5

เส้นเขตแดนในแผนที่ภาคผนวก ๑ มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐,๐๐๐ เมื่อถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

สำหรับหลักเขตแดนที่เป็นผลจากพิธีสารว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 นั้น ได้มีการสำรวจและปักหลักเขตแดนร่วมกันแล้วระยะทาง 603 กิโลเมตรรวม 73 หลัก ตั้งแต่หลักเขตแดนที่ 1 บริเวณพื้นที่ช่องสะง่าอำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ถึงหลักเขตแดนที่ 73 บริเวณบ้านหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด แต่เนื่องจากระยะเวลาตั้งแต่จัดทำจนถึงปัจจุบันผ่านมากกว่า 100 ปีแล้ว จึงทำให้หลักเขตหลายแห่งชำรุด สูญหาย หรือถูกโยกย้าย

ออกจากตำแหน่งเดิม ประกอบกับพื้นที่ทางบกด้านตะวันออกตั้งแต่ช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จนถึงพื้นที่ช่องบก อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทาง 195 กิโลเมตร ยังไม่ได้มีการปักหลักเขตแดนร่วมกัน แต่ละฝ่ายยังยึดถือแผนที่ที่ฝ่ายตนได้เปรียบเพื่ออ้างแนวเส้นเขตแดนพื้นที่นี้จึงยังคงมีความขัดแย้งอยู่เสมอ โดยเฉพาะพื้นที่ปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียง (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา

การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา ทั้งสองฝ่ายได้พยายามใช้กลไกทวิภาคีในการแก้ไขปัญหา ด้วยมุ่งหวังจะให้เกิดความสงบสุขของประชาชนทั้งสองประเทศและเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (Joint Boundary Commission: JBC) ขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นกลไกหลักในการเจรจา การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกไทย-กัมพูชา (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) และต่อมา

ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก (Memorandum of Understanding between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Kingdom of Cambodia on the Survey and Demarcation of Land Boundary) ในปี พ.ศ. 2543 หรือ MOU 2543 เพื่อเป็นกรอบ และกลไกในการปฏิบัติงานของทั้งสองฝ่าย

ในการสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนในภูมิประเทศให้เห็นแนวเขตแดนอย่างชัดเจน ต่อมาได้ลงนามในแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ของการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก ปี 2546 (TOR 46) กำหนดพื้นที่การสำรวจตลอดแนวชายแดนไทย-กัมพูชาเป็น 7 ตอน และกำหนดขั้นตอนการดำเนินการทางเทคนิคเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาตำแหน่งที่ตั้งของหลักเขตแดนทั้ง 73 หลักที่ได้จัดทำไว้ในอดีต โดยเมื่อสามารถตกลงเห็นชอบกับตำแหน่งที่ตั้งของหลักเขตแดนแต่ละหลักแล้วก็จะซ่อมแซม (กรณีชำรุดหรือถูกเคลื่อนย้าย) หรือสร้างใหม่ (ในกรณีที่สูญหายหรือถูกทำลาย)

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ (Orthophoto Map) มาตรฐาน 1 : 25,000 คือ การจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศแสดงลักษณะภูมิประเทศตามแนวเขตแดนทางบกตลอดแนว โดยว่าจ้างประเทศที่สามเป็นผู้ดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแนวที่จะเดินสำรวจลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันกำหนดแนวที่จะเดินสำรวจตามหลักฐานทางกฎหมายลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อใช้เป็นแนวให้การเดินสำรวจหาแนวเขตแดนในภูมิประเทศจริงเป็นไปโดยสะดวกและมีความถูกต้อง หากทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวที่จะเดินสำรวจ ก็ให้จัดทำแนวของทั้งสองฝ่ายลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ

ขั้นตอนที่ 4 การเดินสำรวจหาแนวเขตในภูมิประเทศ โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันเดินสำรวจสภาพภูมิประเทศจริงตามแนวที่จะเดินสำรวจตามขั้นตอนที่ 3 เพื่อกำหนดแนวเขตแดนในภูมิประเทศที่มีทั้งสันปันน้ำ แนวเส้นตรง และลำน้ำ พร้อมทั้งกำหนดจุดที่จะก่อสร้างหลักเขตแดนไปด้วย (ทุกระยะไม่เกิน 5 กิโลเมตร)

ขั้นตอนที่ 5 การก่อสร้างหลักเขตแดน ซึ่งจะก่อสร้างในภูมิประเทศสำคัญ

ทั้งนี้ ได้ตกลงกันว่าขั้นตอนเหล่านี้เป็นเพียงการวางแผนแม่บทในการปฏิบัติงานไว้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการไปที่ละขั้นตอน โดยเฉพาะการจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศนั้น สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับการค้นหาที่ตั้งหลักเขตได้ (ฉัตรศิริ เพียรพยุหะเขตต์, 2559)

การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมกันตามกลไกความร่วมมือคณะกรรมการมาธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ดังกล่าวนี้อยู่ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนที่ 1 ของบันทึกความเข้าใจฯ คือ การค้นหาตำแหน่งที่ตั้งและการซ่อมแซมหลักเขตแดนเดิมที่เคยจัดทำไว้แล้วทั้ง 73 หลัก ผลการดำเนินการถึงปัจจุบัน สำรวจเสร็จสิ้นแล้วทั้ง 73 หลัก มีความเห็นตรงกัน 45 หลัก ความเห็นไม่ตรงกัน 28 หลัก ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามหารือและดำเนินการด้วยพื้นฐานความจริงใจต่อกัน เพื่อให้การดำเนินการสำเร็จลุล่วง แม้จะต้องใช้เวลามากก็ตาม ทั้งนี้เพราะเป็นกลไกที่จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดนได้อย่างถาวรตามที่ทั้งสองประเทศต้องการ

ปัญหาเส้นเขตแดนพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ปราสาทพระวิหาร ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรักในเขตท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย เนื่องจากแนว “สันปันน้ำ” จะปันน้ำไหลลงลำห้วยตานิ และไหลลงสู่แม่น้ำมูลในเขตประเทศไทย แต่เนื่องจากแผนที่มาตรฐาน 1 : 200,000 ที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันเขตแดนร่วมสยาม-อินโดจีน ตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ชิดเส้นเขตแดนให้อยู่ในเขตกัมพูชา จึงทำให้เกิดปัญหาการยึดถือ

แนวเส้นเขตแดนที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ แต่เดิมไทยได้ครอบครองโดยพฤตินัย โดยส่งกำลังทหารและตำรวจเข้าดูแลพื้นที่ทั้งตัวปราสาทและพื้นที่โดยรอบ แต่ภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2493 จึงได้เริ่มประท้วงให้ไทยถอนกำลังทหารและตำรวจออกจากปราสาทพระวิหาร เมื่อไทยไม่ได้ดำเนินการตามที่กัมพูชาร้องขอ กัมพูชาจึงตัดสินใจดำเนินการทู่กับไทย เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 และยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้วินิจฉัย

เขตแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 โดยใช้แผนที่ภาคผนวก 1 มาตรฐาน 1 : 200,000 ระบุว่าบริเวณที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันฯ เป็นหลักฐานสำคัญ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ตัดสินว่า

1. ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

2. ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแล ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียง (Vicinity) บนอาณาเขตของกัมพูชา

3. ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องคืนให้แก่กัมพูชา บรรดาวัตถุ ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจจะได้โยกย้ายออกไปจากปราสาทหรือบริเวณพระวิหาร นับแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองพระวิหาร เมื่อ ค.ศ. 1954

ทั้งนี้ศาลโลกไม่ได้พิพากษาชี้ขาดเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้พิพากษาว่าเขตแดนเป็นไปตามแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ตามที่กัมพูชากล่าวอ้าง (ธีรรัตน์ วินิจสุกุลไทย, 2556)

วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ แต่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกสหประชาชาติจะยินยอมปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากคำพิพากษา และเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 พันเอก ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้มีหนังสือแจ้งการปฏิบัติตามคำพิพากษาแก่ผู้รักษากาเลขาธิการสหประชาชาติ โดยระบุว่า ไทยขอสงวนสิทธิ์ที่ไทยมีหรืออาจมีในอนาคตที่จะเรียกร้องเอาปราสาทพระวิหารกลับคืนมา (ตามธรรมนูญของศาลโลก คู่กรณีต้องเสนอหลักฐานใหม่ภายในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวสิ้นสุดไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515)

เนื่องจากคำตัดสินของศาลโลกไม่ได้กำหนดบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ว่ามีขอบเขตอยู่บริเวณใด ดังนั้นไทยจึงได้ออกมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 กำหนดขอบเขตของปราสาทพระวิหารที่เป็นดินแดนของกัมพูชาตามผลการตัดสินของ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศว่า “เป็นรูปพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าครอบปราสาทพระวิหาร ลากเส้นตรงด้านทิศเหนือที่ระยะ 20 เมตร จากบันไดนาคไปทางทิศตะวันออกจนถึงช่องบันไดหัก และทิศตะวันตกที่ระยะ 100 เมตร จากแกนของตัวปราสาทไปทางทิศใต้จนจรดขอบหน้าผา” (ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, 2551) ซึ่งฝ่ายกัมพูชาไม่ยอมรับโดยโต้แย้งว่าเป็นการกำหนดแต่เพียงฝ่ายเดียว

ภายหลังกัมพูชาพ้นจากปัญหาการเมืองภายในและมีความเป็นเอกภาพภายในประเทศในปี พ.ศ. 2537 แล้ว รัฐบาลกัมพูชาได้เร่งเจรจาปัญหาเขตแดนกับไทย พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนภายในประเทศ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะโบราณสถานที่เป็นมรดกของชาติทั่วประเทศ ได้เสนอขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกฝ่ายเดียว ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 31 ที่เมืองโครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่างวันที่ 23 มิถุนายน-2 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 โดยแนบแผนที่กำหนดเขตหลัก (Core Zone) เขตกันชน (Buffer Zone) และเขตพัฒนา (Development Zone) ของบริเวณปราสาทพระวิหารล้ำเข้ามาในดินแดนไทยที่กัมพูชาอ้างสิทธิ์ (พื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ซึ่งภายหลังเรียกว่าพื้นที่ทับซ้อน) (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) แม้ภายหลังกัมพูชาจะขอขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทตัดพื้นที่ทับซ้อนออกแต่ก็ทำให้เกิดความขัดแย้ง ต่างฝ่ายต่างเคลื่อนย้ายกำลังทหารเข้าช่วงชิงยึดควบคุมพื้นที่ตามที่ฝ่ายตนกล่าวอ้าง โดยเฉพาะพื้นที่ทับซ้อนโดยรอบปราสาทพระวิหารและภูมูเขือ ทำให้เกิดการสู้รบกันในพื้นที่พิพาทรอบปราสาทพระวิหาร อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และขยายความขัดแย้งไปยังพื้นที่ปราสาทตาเมือน-ปราสาทตาควาย อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ในห้วงปี พ.ศ. 2551-2554

เมื่อกลไกแก้ไขปัญหาแบบทวิภาคีโดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ ฝ่ายกัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้ง เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2554 เพื่อขอให้ศาล ตีความในคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 ว่าพื้นที่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร

(Vicinity) มีขอบเขตอยู่บริเวณใด ผูกพันกับแนวเส้นเขตแดนตามแผนที่ภาคผนวก 1 มาตราส่วน 1 : 200,000 หรือไม่ ซึ่งศาลโลกได้ตัดสิน เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ใน 4 ประเด็นคือ

1. ศาลยืนยันที่จะตัดสินภายในขอบเขตของคำพิพากษาเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2505

2. ศาลยืนยันว่าคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 นั้น ไม่ได้ตัดสินเรื่องเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ศาลจึงไม่รับพิจารณาข้อเรียกร้องอธิปไตยเหนือพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรของกัมพูชา และแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ไม่ผูกพันกับไทยโดยผลของคำพิพากษา เมื่อปี พ.ศ. 2505

3. ศาลรับตีความเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณใกล้เคียงปราสาท (Vicinity) ตามคำพิพากษาเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2505 โดยศาลอธิบายว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ขนาดเล็กมาก กำหนดขึ้นตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) โดยไม่ได้กำหนดโดยเส้นเขตแดน ไม่รวมพื้นที่ภูมูมะเขือ ซึ่งในส่วนพื้นที่บริเวณใกล้เคียงปราสาทนี้ ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องหารือกันในรายละเอียดต่อไปโดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่

4. ศาลให้ความสำคัญกับการที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ในการอนุรักษ์และพัฒนาปราสาทพระวิหาร ในฐานะที่เป็นมรดกโลก (ธีรรัตน์ วินิจสกุลไทย, 2556)

ผลจากการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว ศาลยืนยันที่จะไม่ตัดสินเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างทั้งสองประเทศ ส่วนพื้นที่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชารอบปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่เป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) ตามคำพิพากษาเดิม ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดเล็กมากนั้น ศาลได้อธิบายเพิ่มเติมในย่อหน้าที่ 98 ว่า เป็นพื้นที่ใต้เส้นแผนที่ภาคผนวก 1 ด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดหน้าผาที่ทอดไปยังที่ราบกัมพูชา ด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีลักษณะลาดเอียงลงสู่หุบเขา ขอบเขตสิ้นสุดที่แผ่นดินที่เริ่มยกระดับขึ้นสู่ภูมูมะเขือ ไม่รวมพื้นที่ภูมูมะเขือ ด้านทิศเหนือติดกับเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 จากจุดตัดขอบหน้าผาด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงจุดที่แผ่นดินเริ่มยกระดับจากหุบเขาขึ้นภูมูมะเขือด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งพื้นที่ขนาดเล็กมากนี้พิจารณาตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นยอดเขาพระวิหาร ทั้งสองประเทศต้องหารือกันในรายละเอียดโดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่ (ปณิธิร์ ปทุมวัฒน์, 2551)

บทวิเคราะห์

จากผลการพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหารทั้ง 2 ครั้ง การที่ปัญหาเขตแดนในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่สามารถยุติได้อย่างถาวร เนื่องจากการดำเนินการภายใต้ผลประโยชน์ของชาติของทั้งไทยและกัมพูชา แม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะได้พิพากษาด้วยความรอบคอบ อธิบายขอบเขตพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) โดยให้ทั้งสองฝ่ายใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่หารือกันในรายละเอียดต่อไป แต่ทั้งสองประเทศก็ยังสงวนท่าทียังไม่ยกประเด็นดังกล่าวมาหารือกัน

เนื่องจากเป็นที่รู้กันดีว่าพื้นฐานความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเป็นแบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน ซึ่งประเด็นปราสาทพระวิหารเข้าข่ายทั้ง 3 ประการนี้ ดังนั้นการดำเนินการเพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา สามารถวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมของทั้งสองประเทศ โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ได้ดังนี้

ตาราง

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา

จุดแข็ง (Strengths) - มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและผูกพันกัน - กระแสความนิยมไทย - การเมือง และเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพในกัมพูชา	จุดอ่อน (Weaknesses) - มีประวัติศาสตร์ที่ขัดแย้งกัน - ขาดเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย - ขาดกลไกการสื่อสาร การทูตภาคประชาชน
โอกาส (Opportunities) - กระแสโลกาภิวัตน์ - กระแสคนรุ่นใหม่	อุปสรรค (Threats) - ความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) - การแทรกแซงจากประเทศที่สาม

จุดแข็ง

1. ประเทศไทยและกัมพูชามีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะประชาชนไทยในถิ่นอีสานได้ซึ่งพูดภาษาเขมรถิ่น (เขมรสูง) ที่สามารถสื่อสารกับเขมรใต้ (เขมรกรอม) ได้ โดยพื้นฐานเป็นญาติพี่น้องทางสายเลือด มีการแต่งงานข้ามพรมแดนเดินทางไปมาหาสู่กันมาแต่โบราณ ประชาชนส่วนใหญ่ของไทยและกัมพูชานับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน เป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือกันเช่นเดียวกัน จึงมีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติพี่น้องกัน

2. ประชาชนกัมพูชามีกระแสความนิยมความเป็นไทยเกือบทุกด้าน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม การชอปปิง การชอปปิงรายการโทรทัศน์ของไทย ชอบภาษาไทย คนกัมพูชาที่พูดภาษาไทยได้จะเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ชอบอาหารไทย ร้านอาหารไทยเป็นที่นิยมของคนกัมพูชา ชอบสินค้าไทย โดยคนกัมพูชามีความเชื่อว่าสินค้าไทยมีคุณภาพ ด้วยกระแสความนิยมไทยทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงและเป็นที่ยอมรับ

3. การเมืองและเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพของกัมพูชา ภายหลังจากสิ้นสุดปัญหาการเมืองภายในประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา กัมพูชาอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จ ฮุน เซน นายกรัฐมนตรีมายาวนาน การปกครองที่มีเอกภาพสามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ พัฒนาประเทศมาโดยต่อเนื่อง ทำให้กัมพูชากลายเป็นประเทศเป้าหมาย

ใหม่ในการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ อุตสาหกรรมก่อสร้าง การท่องเที่ยว อสังหาริมทรัพย์ สิ่งทอ รวมถึงอุตสาหกรรมด้านการเกษตรมีศักยภาพสูง เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี ทำให้คนกัมพูชามีความขยันขันแข็งอดทน ตื่นตัวในการประกอบอาชีพ การค้าขาย เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จุดอ่อน

1. การมีประวัติศาสตร์ที่ขัดแย้งกันของไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ในยุคประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน เจเนอรัลที่มีอยู่ทำให้พร้อมที่จะเกิดความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา หากมีการเปิดประเด็น ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ กรณีที่สวนันท์ คงยิ่ง ศิลปินดาราที่ได้รับความนิยมสูงมากในกัมพูชา แต่เมื่อใช้คำพูดผิดพลาดคนท้องถิ่นเข้าใจว่าเป็นการดูถูกคนกัมพูชา ก็ถูกต่อต้านลุกลามรุนแรงถึงขั้นเผาสถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ รัฐบาลต้องอพยพคนไทยออกจากกัมพูชา

2. การขาดเสถียรภาพทางการเมืองของไทย มีระบบการเลือกตั้งที่ไม่เข้มแข็ง การจัดตั้งรัฐบาลผสมที่ขาดความเข้มแข็งในการบริหารประเทศ มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือเปลี่ยนผู้บริหารอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขาดพลังในการเจรจาระหว่างประเทศ ขาดความมั่นใจกับคู่เจรจาว่าจะสามารถดำเนินการได้จริง หรือมีความต่อเนื่องในการดำเนินการ

3. ขาดกลไกในการสื่อสารการทูตภาคประชาชน ปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดจากรัฐส่วนกลางแต่ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและในบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการทูตภาคประชาชน แต่ยิ่งขาดกลไกการสื่อสารในระดับประชาชนต่อประชาชน ใช้การแก้ไขปัญหาจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ทำให้ปัญหาบางปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้และบานปลายเป็นปัญหาใหญ่

โอกาส

1. กระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารไร้พรมแดน การมองพรมแดนของประเทศเป็นเรื่องล้าสมัยของผู้คนทั้งสองประเทศ

2. กระแสคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะผู้นำยุคใหม่ของกัมพูชา ทั้งผู้นำทางทหาร ผู้นำส่วนราชการ และผู้นำทางการเมือง ที่มองหาโอกาสในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นทางเศรษฐกิจ การค้าขาย การท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำเม็ดเงินมาพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากความยากจนได้

อุปสรรค

1. ความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้หากการเจรจากรณีที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพระวิหารไม่ได้ดำเนินการโดยรอบคอบให้เกียรติเสมอภาค มีส่วนได้ส่วนเสียกันทั้งสองฝ่ายจะสามารถเป็นประเด็นปลูกให้เกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา

2. การแทรกแซงจากประเทศที่สาม เนื่องจากกัมพูชาเป็นหนึ่งในประเทศกลุ่มอินโดจีนซึ่งมีเวียดนามเป็นผู้นำ การดำเนินการใด ๆ ที่มีผลเสียต่อประเทศที่สามอาจถูกแทรกแซงได้

จากผลการวิเคราะห์ SWOT จะเห็นว่าด้วยประวัติศาสตร์ความขัดแย้งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ของทั้งสองประเทศตลอดห้วงที่ผ่านมา การที่จะดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติระหว่างไทย-กัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารนั้น หากขาดการดำเนินการที่รอบคอบให้เกียรติ มีส่วนได้ส่วนเสียเสมอภาคกันทั้งสองฝ่ายแล้วอาจเป็นชนวนปลุกกระแสชาตินิยมสร้างความขัดแย้งรอบใหม่ขึ้นได้ แต่ด้วยวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ความนิยมความเป็นไทย การมีเสถียรภาพทางการเมือง กระแสโลกาภิวัตน์ และผู้นำคนรุ่นใหม่ของกัมพูชาที่มองหาโอกาสในการพัฒนาประเทศ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จึงมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จได้ โดยที่ฝ่ายไทยต้องแสดงให้เห็นว่า การขาดเสถียรภาพทางการเมืองไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความต่อเนื่องในการดำเนินการ รวมทั้งทั้งสองฝ่ายต้องร่วมมือกันในการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วม และมีกลไกความร่วมมือที่จะร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ป้องกันการแทรกแซงจากประเทศที่สาม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร เพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา มีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

บทสรุปด้านรูปแบบ (Model)

1. กำหนดขอบเขตของปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่เป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) ตามการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ที่ได้อธิบายเพิ่มเติม

ไว้ในย่อหน้าที่ 98 พื้นที่ดังกล่าวนี้ให้กำหนดเป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ทั้งสองฝ่ายต้องถอนกำลังทหารออกจากพื้นที่ เหลือเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการดูแลประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร สำหรับพื้นที่อื่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตร กำหนดเป็นพื้นที่กันชนเช่นเดียวกัน โดยพื้นที่นี้จะไม่มีการวางกำลังใด ๆ ทั้งสิ้น

2. เปิดจุดผ่านแดนเข้าสู่พื้นที่ปราสาทพระวิหารจากฝั่งประเทศไทย 2 จุดคือ

2.1 จุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวจากฝั่งประเทศไทยสามารถเดินเท้าผ่านประตูหลักขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้ โดยใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว

2.2 จุดผ่านแดนถาวรช่องตาเฒ่า ด้านทิศตะวันออกปราสาทพระวิหาร ให้สามารถเดินทางข้ามแดนไปยังประเทศที่สาม และขนส่งสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากรได้

ส่วนการเดินทางจากฝั่งประเทศกัมพูชา สามารถใช้เส้นทางจากช่องคานม้าขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้เป็นปกติ

ข้อเสนอแนะ

1. ทั้งสองฝ่ายควรมองที่ผลประโยชน์ที่จะได้ร่วมกันเป็นเป้าหมายหลัก โดยเฉพาะการที่ปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก มีที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนสามารถเข้าถึงได้สะดวกทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา หากสามารถเปิดพื้นที่ดังกล่าวให้ผู้คนสองฝั่งเข้าไปท่องเที่ยวได้ทั้งคนไทย คนกัมพูชา และคนจากประเทศที่สาม จะเป็น

เส้นทางเชื่อมต่อการท่องเที่ยว (Route) ที่เกิดผลทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลแก่ทั้งสองประเทศ

2. การดำเนินการให้เกิดผล ควรจัดการหารือโดยผู้นำของทั้งสองประเทศ จะด้วยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่หรือกลไกที่จัดตั้งขึ้นใหม่เฉพาะกรณีก็ได้ ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต้องเจรจาภายใต้ความจริงใจที่มีต่อกัน มุ่งหวังแก้ไขปัญหายังมีผลได้ทั้งสองฝ่าย (Win-Win)

3. ควรจัดให้มีช่องทางการสื่อสาร การทูตภาคประชาชนในทุกระดับ นำจุดแข็งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันมาเป็นจุดร่วม สืบความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถแก้ไขได้แล้วไปนำคนรุ่นใหม่ของทั้งสองประเทศมาร่วมระดมความคิดมองอนาคตที่จะร่วมกันพัฒนาเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบ เกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหาร และการเจรจาเขตแดน ไทย-กัมพูชา. <http://www.mfa.go.th/th/content/sd5bcc5f15e39c306000b6d2?cate=5bcb4e15e39c3060006827>
- ฉัตรศิริ เพียรพยุห์เขตต์. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายต่างประเทศไทยต่อกัมพูชา กรณีปราสาทพระวิหารระหว่างรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรรัตน์ วินิจสกุลไทย. (2556). ปัญหาการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ : กรณีศึกษา คำขอตีความคำพิพากษาลงวันที่ 15 มิถุนายน 1962 เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพดล โชติศิริ. (2556). เขตแดนไทย. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, (119).
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2551). ปราสาทพระวิหาร มหาสถานบนรอยเขตอธิปไตย. *จุลนิติ*, 5(6), 141-155.
- ศักดิ์ภัท เขานันท์สกุล และ สุภัทรา อำวนยสวัสดิ์. (2560). สยามกับการล่าอาณานิคมสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453). *วารสารช่อพะยอม*, 28(1), 71-78.
- Charnvit Kasetsiri. (2003). *Thailand and Cambodia: A Love-Hate Relationship*. <http://kyotoreview.org/issue-3-nations-and-stories/a-love-hate-relationship/>